

BO'YIMADORON (*ACHILLEA L.*). TURKUMI, TURLARI HAQIDA UMUMIY MA'LUMOT

Jumaboyeva Feruzabonu Ravshanbek qizi

Farg'ona davlat universiteti, biologiya yo'nalishi 3-kurs talabasi

Oddiy bo'yimadoron (*Achillea millefolium L.*). O'zbekistonda bo'yimadaron keng tarqalgan o'simlikdir. Uni ko'pincha tog'li hududlarda (tog' etaklaridagi tekisliklarda, tog' yonbag'irlarida) uchratish mumkin.

Xom-ashyo tayyorlanishi va uning sifati. Bo'yimadoronning ikki turdagi mahsuloti tayyorlanadi: poyasi va to'pguli. Poyasini gullash fazasida (iyun-avgustning dastlabki yarmida) yig'ishtirish boshlanadi, bunda poyasining uchki 15 sm uzunlikdagi qismi olinadi. To'pgullaridan mahsulot tayyorlashda alohida qilib, savatchalar yoki 2 sm dan uzun bo'lmagan poyali qalqonchalar kesib olinadi. Mahsulot shiyponlar ostida yoki quritish moslamalarida 500S haroratda quritiladi.

XIDF talablariga ko'ra "Bo'yimadaron gullari" mahsuloti 4 sm gacha uzunlikdagi guldor poyalar tutgan qalqonchalar va eni 1,5-3 mm, uzunligi 3-5 mm bo'lgan cho'zinchoq-tuxumsimon shakldagi alohida gulli savatchalardan tashkil topgan.

Sonli ko'rsatkichlar: 70% li spirtida ajratib olinadigan ekstraaktiv moddalar 17% dan kam bo'lmasligi, namlik 13% dan ko'p bo'lmasligi, umumiy kul 15% dan oshmasligi, bo'yimadoronning boshqa qismlari 2% dan ko'p bo'lmasligi, 4 sm dan uzunroq bo'lgan guldor poyali qalqonchalar 5% dan oshmasligi, o'z asl rangini yo'qotgan to'pgullari 5% dan ko'p bo'lmasligi, 0,5 mm li teshikchali elaklardan o'taoladigan bo'lakchalar 3% dan oshmasligi, organik aralashmalar 0,5% dan ko'p bo'lmasligi, mineral aralashmalar esa 1% dan oshmasligi kerak.

Kesib olingan gullar 15-20 kg li qoplarga solinadi, kesilmaganlari esa 50 kg toylarga solinadi. Tayyorlangan mahsulotni quruq, havo yaxshi aylanadigan xonalarda 5 yil mobaynida saqlash mumkin.

Tibbiyotda qo'llanilishi va kimyoviy tarkibi. Tibbiyotda bo'ymadoronning er ustki qismi ishlatiladi.

Bo'ymadaron o'ti shamollashga qarshi va bakteriotsid xususiyatlarga ega. Undan qaynatmalar, damlamalar ko'rinishida turli xil me'da-ichak kasalliklari, oshqozon yallig'lanishi va gastritni davolashda foydalaniladi. Oshqozon uchun ichiladigan va ishtahani ochadigan choylar tarkibiga kiradi. Bo'ymadaronidan olinadigan preparatlar qichitki o'ti bilan birga ichki va tashqi qon ketishlarda qonni to'xtatuvchi va tinchlantiruvchi vosita sifatida ishlatiladi.

Bo'ymadaronning barglari va savatchasi tarkibida efir moyi bo'lib, uning tarkibida esa azulenlar, murakkab efirlar, kamfora, tuyol, sineol, kariofillen, chumoli, sirka va izovalerian kislotalari bo'ladi. O'simlik, shuningdek oshlovchi moddalar, smola, gorech, vitaminlar, alkaloidga o'xshagan modda axillien va boshqalar tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Buriyev X.CH., Alikulov S.M. O'zbekistonda genetik resurslarni saqlash, samarali foydalanish va boshqarishni tashkil etish. // T.: Fan ziyosi, 2022.- 205 b.
2. Juchenko A.A. Bioraznoobraziye- osnova soxraneniya mirovnyx geneticheskix resursov rasteniy. // Geneticheskkiye resursy lekarstvennyx i aromatcheskix rasteniy: Mat. mejd. konf.- M., 2001.
3. Tolmachyov A.I. Osnovy ucheniya ob arealax. // L., 1962.
4. Yursev B.A. Izucheniye biologicheskogo raznoobraziya: vklad floristiki. // Izucheniye biologicheskogo raznoobraziya metodami sravnitelnoy floristiki: Mat. IV rab. sov. po sravn. floristike.- Berezinskiy biosfernyy zapovednik.- 1993.- SPb., 1998.
5. Sharobitdinovich, T. K., Ravshanovich, O. R. I., & Baxtiyarovna, U. F. (2022). LIPA O 'SIMLIGINING MORFOLOGIYASI VA FIZIOLOGIYASI, FARG'ONA SHAHAR FLORASIDAGI AHAMIYATI. *Farg'ona davlat universiteti*, (5), 63-63.
6. Ravshanovich, O. I. THE WORLD OF PLANTS IN THE URBAN FLORA OF FERGANA CITY.